

**Het Effect van Herhaaldelijke Online Communicatie op Vooroordelen over Mensen met
een Andere Mening**

Thirza Zomer

S5131154

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3A-BT15: Bachelor These

Supervisor: prof. dr. Namkje Koudenburg

Tweede beoordelaar: Nienke Buist

In samenwerking met: Floortje Alberts, Joan Carabain, Helena Heikoop en Antoinette Hoeve

05 januari 2026

Een scriptie is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de scriptie is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de scriptie is daarom niet per se geschikt als academische bron om naar te verwijzen. Als u meer wilt weten over het in deze scriptie besproken onderzoek en de daarop gebaseerde publicaties waarnaar u zou kunnen verwijzen, neem dan contact op met de genoemde begeleider.

Verklaring AI-gebruik

AI gebruikt in aangepaste inhoud in opdracht

“Ik verklaar dat ik ChatGPT [<https://chatgpt.com>] heb gebruikt om materiaal te genereren dat in aangepaste vorm is opgenomen in mijn werk.”

Zie bijlage 2.

**The Effect of Repeated Online Communication on Prejudice Toward People With
Opposing Opinions**

Abstract

Prejudice toward people with opposing opinions remains a persistent challenge in increasingly polarized online environments. Previous research has shown that face-to-face contact can help to the reduction of prejudice and that online contact may, over time, come to resemble face-to-face interaction. This study therefore investigated whether repeated online interaction with the same conversation partners leads to a stronger reduction in prejudice compared to online interaction with changing partners. In this study, 140 participants took part in online group discussions in groups of three to four individuals, conducted via a chatbox and focused on controversial topics. They were assigned to either a condition with constant conversation partners or a condition with changing partners. Prejudice was measured at two time points, and the extent to which the topic was moralized by participants was included as a moderator. The results showed no significant main effect of constant versus changing discussion partners on changes in prejudice over time. Additionally, no evidence was found for moralization as a moderating factor. These findings suggest that organizing repeated online contact with constant partners alone may be insufficient to reduce prejudice. The results highlight the importance of the design of online interactions, suggesting that the structure and repetition of interactions, as well as the composition of the group with whom participants interact, may be crucial for reducing prejudice in online discussions.

Keywords: Online communication, prejudice reduction, intergroup contact, repeated interaction, computer-mediated communication (CMC), polarization

Samenvatting

Vooroordelen tegenover mensen met een andere mening vormen een uitdaging binnen steeds verder gepolariseerde online omgevingen. Eerder onderzoek laat zien dat face-to-face contact kan bijdragen aan het verminderen van vooroordelen, en dat online contact over tijd meer op face-to-face contact gaat lijken. Dit onderzoek richt zich daarom op de vraag of herhaaldelijke online interactie met constante gesprekspartners leidt tot een sterkere afname van vooroordelen dan online interactie met wisselende gesprekspartners. In deze studie namen 140 deelnemers deel aan online groepsgesprekken in groepen van drie tot vier personen, waarin via een chatbox werd gediscussieerd over controversiële onderwerpen. Deelnemers werden toegewezen aan een conditie met constante gesprekspartners of wisselende gesprekspartners. Vooroordelen werden op twee momenten gemeten. Daarnaast werd de mate waarin het onderwerp, door de deelnemers, gemoraliseerd was meegenomen als moderator. De resultaten tonen geen significant hoofdeffect van constante versus wisselende gesprekspartners op veranderingen in vooroordelen over tijd. Ook voor moralisatie als moderator is geen ondersteuning gevonden. Deze resultaten suggereren dat het organiseren van herhaald online contact met constante partners op zichzelf onvoldoende is om vooroordelen te verminderen. De bevindingen benadrukken het belang van de vormgeving van online interacties en suggereren dat zowel de structuur en herhaling van interacties als de samenstelling van de interactie groep cruciaal kunnen zijn voor het verminderen van vooroordelen in online discussies.

Trefwoorden: Online communicatie, vermindering van vooroordelen, intergroepcontact, herhaalde interactie, computer-mediated communication (CMC), polarisatie

Het Effect van Herhaaldelijke Online Communicatie op Vooroordelen over Mensen met een Andere Mening

In een steeds digitalere samenleving vindt menselijke interactie steeds vaker online plaats. Sociale media, videogesprekken en chatplatforms hebben de manier waarop mensen elkaar ontmoeten ingrijpend veranderd. Deze digitalisering maakt het makkelijker om in contact te komen met mensen die je niet persoonlijk kent. Hoewel dit enerzijds uiteenlopende meningen samen kan brengen, kan het ook leiden tot polarisatie, door bijvoorbeeld het gebrek aan nuances in online communicatie. De digitalisering van sociale interactie verandert dus niet alleen waar mensen met elkaar in contact komen, maar mogelijk ook hoe zij anderen waarnemen en beoordelen. Deze verschuiving maakt het relevant om te onderzoeken welke invloed digitale communicatie heeft op het vooroordelen over mensen met andere overtuigingen.

Computer-Mediated Communication

Onder *computer-mediated communication* (CMC) wordt verstaan; menselijke communicatie waarbij elektronische apparaten en netwerken worden ingezet. Er is onderzoek gedaan naar de verschillen tussen CMC en *face-to-face* interactie (FtF). Hieruit blijkt dat CMC ervaren wordt als minder vriendelijk en minder emotioneel betrokken. De onderwerpen tijdens CMC worden beschouwd als serieuzer, taakgericht en onpersoonlijk. Waar eerst gedacht werd dat deze verschillen voortkwamen uit de anonimiteit die online platformen met zich meebrengen, stelt Walther (1994) dat dit veroorzaakt wordt door de beperkingen van het platform. Een van die beperkingen is vertraging. Relationele communicatie wordt bijvoorbeeld vertraagd omdat je zowel taakgerichte als sociale informatie op dezelfde manier, via hetzelfde kanaal, moet overbrengen. Ook kost een bericht sturen via een elektronisch apparaat meer tijd, dan dezelfde boodschap overbrengen in FtF interactie. Uit onderzoek blijkt dat de sociaal-emotionele

expressie binnen CMC toeneemt naarmate de interactie langer is. Sociale communicatie komt wel op gang, ook bij gebruik van CMC, maar het ontwikkelt zich langzamer dan bij FtF interactie.

Een belangrijke factor die meespeelt in de ontwikkeling van sociaal-emotionele expressie is de verwachting van toekomstige interactie. De verwachtingen van toekomstige interactie zijn groter en constanter in FtF interactie, in vergelijking met CMC. Mensen die elkaar fysiek treffen verwachten elkaar nog vaker tegen te komen, terwijl men hier op online platform minder vanuit gaat. De verwachting van het wel of niet weerzien van een gesprekspartner beïnvloedt het gespreksgedrag. Zo bleek dat wanneer men online in gesprek ging met de verwachting elkaar nogmaals te spreken, er meer ruimte was voor affectie en men meer het gevoel had met gelijkgestemden gepraat te hebben (Walther, 1994).

Er is reeds onderzoek gedaan naar deze verwachting elkaar wel of niet nogmaals te treffen, maar onderzoek waarin daadwerkelijk een tweede ontmoeting met dezelfde personen plaatsvindt, ontbreekt tot dusver. Het is echter belangrijk om onderscheid te maken tussen de verwachting van een toekomstige ontmoeting, en het daadwerkelijk opnieuw spreken van deze persoon. Verwachtingen kunnen vervormd zijn door aannames, terwijl herhaalde interactie andere impact kan hebben. In dit onderzoek voeren deelnemers daarom twee gesprekken, om te onderzoeken of herhaaldelijk online contact invloed heeft op vooroordelen.

Online Communicatie en Vooroordelen

In deze twee gesprekken wordt onderzoek gedaan naar het effect van herhaaldelijke CMC op vooroordelen over mensen met een andere mening dan het individu. Om te kunnen beoordelen of herhaaldelijk online contact een effect heeft, is inzicht nodig in wat vooroordelen zijn, hoe ze ontstaan en hoe ze verminderen. Een vooroordeel is een negatieve attitude tegenover

een individu, uitsluitend gebaseerd op het lid zijn van een bepaalde groep. Uit onderzoeken uit de sociale psychologie blijkt dat vooroordelen effectief gereduceerd kunnen worden door contact te leggen met mensen uit een andere sociale groep (Da Costa et al., 2024).

De digitalisering van de samenleving brengt hierin kansen met zich mee. We worden door online contact blootgesteld aan een grote diversiteit aan meningen en kunnen gemakkelijk contact leggen met mensen met verschillende opvattingen. Tegelijkertijd ontstaan in de online wereld nieuwe groepen met eigen sociale kaders en nieuwe gezamenlijke grenzen, waardoor wij-zij-denken blijft bestaan (Postmes et al. 1998). Digitalisering lost vooroordelen dus niet op, groepspolarisatie verplaatst zich mee naar digitale ruimtes (Xie et al., 2025).

Om te begrijpen hoe vooroordelen tussen mensen met tegengestelde meningen ontstaan, is het relevant te kijken naar meninggroepen: groepen die ontstaan wanneer individuen die dezelfde mening delen, elkaar als onderdeel van dezelfde groep gaan zien (Monik & Parzuchowski, 2024). Mensen gaan bij voorkeur connecties aan met mensen die hun mening delen, en onderscheiden zich daarbij van de tegengestelde meninggroep (Morselli et al., 2025). In dit proces van zelfcategorisatie kunnen vooroordelen ontstaan (Monik & Parzuchowski, 2024).

In de dynamiek van meninggroepen in CMC speelt het *social identity model of deindividuation effects* een belangrijke rol. Dit model stelt dat de anonimiteit van een online platform ervoor kan zorgen dat de focus verschuift van individuele kenmerken naar de groepsidentiteit (Postmes et al., 1998). Wanneer individuen met hetzelfde perspectief in gesprek gaan, streven zij naar overeenstemming, wat hun overtuigingen versterkt, doordat zij gezamenlijk tot consensus proberen te komen (Haslam et al., 1998). Daarnaast valideert het bespreken van negatieve vooroordelen met gelijkgestemden, de individuele overtuiging (Smith

& Postmes, 2010). Dit laat zien dat CMC niet hoeft te leiden tot meer gelijkheid of democratie maar juist ook kan leiden tot discriminatie of vijandigheid (Postmes et al., 1998).

Hierin speelt ook mee dat het lastig is om in harmonie online te communiceren. Er zijn twee zaken die sociale communicatie op een online platform moeilijk maken, namelijk het gebrek aan synchroniciteit en sociale hints (Roos et al., 2020). Het is lastig om online aan te geven in hoeverre je iemands redenering volgt. Ook wordt in FtF interactie vaak subtieler aangegeven wanneer er sprake is van een andere mening. Subtiele sociale hints gaan binnen online communicatie vaak langs ons heen, wat harmonieuze samenwerking ingewikkeld maakt. Dit is waarom CMC soms bot, eenzijdig of onpersoonlijk over kan komen (Roos et al., 2020). Mensen voelen zich niet gehoord en dit leidt tot polarisatie en conflict.

Toename van vooroordelen ontstaat niet alleen door versterkte groepsidentiteit van de meninggroep. Individuen hebben online ook minder mogelijkheden om subtiele sociale signalen op te vangen of te geven, en door het gebrek aan synchroniteit verloopt het gesprek minder natuurlijk. Volgens Walthers sociale informatieverwerkingsperspectief (1994) verloopt de uitwisseling van interpersoonlijke informatie via CMC trager dan bij FtT interacties, maar kunnen relationele effecten over tijd steeds meer op elkaar gaan lijken. Waar eenmalige online interacties vaak minder persoonlijk zijn, kan herhaald contact met dezelfde gesprekspartners deze verschillen verkleinen, doordat mensen meer tijd krijgen om op elkaar af te stemmen (Walther, 1994).

Daarnaast raken individuen door leereffecten beter in staat om subtiele sociale signalen (*social cues*) op het platform te interpreteren, waardoor zij de perspectieven en intenties van anderen accurater begrijpen. Ook kan herhaalde online communicatie leiden tot een versterking van groepsnormen en tot de vorming van een nieuwe, gedeelde groepsidentiteit. Hierdoor zie je

je groepsleden niet meer als mensen die het met je eens of oneens zijn maar als onderdelen van één geheel, namelijk de online gespreksgroep. Als laatste leidt de *anticipated future interaction* ertoe dat mensen meer bereid zijn in de ander te investeren en zich openstellen voor het perspectief van de ander. Deze verhoogde betrokkenheid en empathie bevorderen wederzijds begrip en creëren ruimte voor meer open, tweezijdige communicatie.

Omdat FTF-contact met mensen met een andere mening bijdraagt aan het verminderen van vooroordelen (Pettigrew & Tropp, 2006), en omdat online interacties naarmate deze vaker met dezelfde gesprekspartners plaatsvinden steeds meer op FTF-contact gaan lijken (Walther, 1994), is het relevant om te onderzoeken of online interactie vergelijkbare effecten kan hebben op vooroordelen. Op basis hiervan wordt de volgende hypothese opgesteld:

Hypothese 1: Bij herhaalde online interactie met constante gesprekspartners nemen vooroordelen over personen met een andere mening sterker af dan bij online interactie met wisselende gesprekspartners.

De invloed van Moralisatie

Opvattingen over kwesties binnen controversiële discussies kunnen aanzienlijk uiteenlopen. Daarnaast bestaan er verschillen in de wijze waarop dergelijke gesprekken worden gevoerd. Sommige individuen tonen bereidheid om de perspectieven van anderen te overwegen, terwijl anderen hun standpunten stevig hebben verankerd en minder ontvankelijk zijn voor alternatieve invalshoeken.

Een belangrijke verklaring voor deze verschillen is moralisatie. Moralisatie is de mate waarin mensen hun mening over een controversieel onderwerp zien als een morele kwestie van ‘goed’ versus ‘fout’. Wanneer een individu een onderwerp sterk gemoraliseerd heeft, raken attitudes verankerd in kernwaarden en wordt de mening onderdeel van de identiteit. Moralisatie

hangt samen met sterke emoties en kan leiden tot verdere verdeeldheid of zelfs conflict (D'Amore et al., 2021).

Uit onderzoek van Da Costa et al. (2024) blijkt dat in gesprek gaan over controversiële onderwerpen helpt om vooroordelen te verminderen. Opvallend is dat het effect groter is bij jongeren. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat ouderen dergelijke onderwerpen sterker hebben gemoraliseerd, waardoor hun opvattingen dieper verankerd liggen in morele overtuigingen. Dit maakt het lastiger om over diepgewortelde vooroordelen heen te stappen.

In gesprekken tussen individuen met sterk gemoraliseerde opvattingen blijkt wederzijds begrip vaak moeilijk te bereiken. Personen met een afwijkende mening worden sneller als bedreigend ervaren, wat het vermogen om zich open te stellen voor het perspectief van de ander belemmert. In deze context kan moralisatie worden opgevat als een modererende factor in de relatie tussen herhaalde online interactie en de vermindering van vooroordelen. Naar verwachting zal een hoge mate van moralisatie de reductie van vooroordelen, na herhaalde online interactie, afzwakken, doordat sterk gemoraliseerde overtuigingen minder vatbaar zijn voor verandering.

Hypothese 2: De relatie tussen online contact en het effect op vooroordelen wordt gemodereerd door de mate waarin het individu het onderwerp gemoraliseerd heeft, daarbij is het effect van afname van stereotypen sterker bij minder gemoraliseerde onderwerpen dan bij sterk gemoraliseerde onderwerpen.

Methode

Design

Dit onderzoek hanteerde een experimenteel design met twee condities, waarin deelnemers online groepsgesprekken voerden over controversiële maatschappelijke onderwerpen. De belangrijkste onafhankelijke variabele binnen het experimentele design was constante versus wisselende gesprekspartners in CMC, waarmee een toekomstige interactie werd gemanipuleerd. In de conditie constante partners voerden deelnemers twee gesprekken met dezelfde groep, terwijl deelnemers in de conditie wisselende partners twee gesprekken voerden met verschillende groepen. Toewijzing aan de condities gebeurde quasi-random op basis van de doorgegeven beschikbaarheid van de deelnemers.

Naast de constante versus wisselende gesprekspartners werden diverse persoonlijke en situationele kenmerken als onafhankelijke of moderatorvariabelen meegenomen, waaronder ervaren anonimiteit, introversie, vriendelijkheid, behoefte aan cognitieve afsluiting en boosheid, moralisatie, groepsnorm, minderheidsstatus en de verwachting van de gesprekspartner. De afhankelijke variabelen omvatten; vooroordelen, gedeelde cognitie, ervaren overeenkomsten, conflict, negatieve emoties, groepsidentificatie, attitude na het gesprek en de mate van aandacht. Zo kon worden onderzocht hoe constante versus wisselende partners samen met individuele verschillen in persoonlijkheid, cognitie en affectieve reacties bijdroegen aan de mate waarin deelnemers zich betrokken, begrepen of juist verdeeld voelden ten opzichte van hun groepsgenoten binnen herhaalde online interacties.

Participanten

Een totaal van 140 deelnemers nam deel aan het eerste gesprek van ons onderzoek. Hiervan gingen 76 deelnemers twee keer in gesprek met dezelfde gesprekspartners en 64

deelnemers met wisselende gesprekspartners. Aan het tweede gesprek namen 106 personen deel. De uitval werd gecontroleerd en bleek niet systematisch te zijn. Er werden geen significante verschillen gevonden tussen uitgevallen en overgebleven deelnemers op demografische kenmerken of scores op de gemeten variabelen. Bovendien had het merendeel van de uitval een duidelijke oorzaak; zestien deelnemers vielen uit vanwege een technische fout en een deel kon niet deelnemen omdat groepsgenoten niet aanwezig waren, waardoor er geen groepen gevormd konden worden voor het chatten. Naar schatting zijn er negen deelnemers die uit eigen initiatief niet aanwezig waren bij het tweede gesprek, wat duidt op zelf-selectieve uitval.

De deelnemers waren 28% ($n=39$) man en 72% vrouw ($n=101$). Het grootste deel van onze steekproef ($n=86$) zat in de leeftijdscategorie 20 tot 29 jaar. Om deel te mogen nemen aan ons onderzoek was het een vereiste om achttien jaar of ouder te zijn. Alle deelnemers, die deel uitmaakten van onze sociale kring, beheersten de Nederlandse taal, de voertaal van ons onderzoek. Een vooraf uitgevoerde power analyse gedaan met G*Power liet zien dat 128 deelnemers nodig waren voor een medium effect size ($f=.25$) bij een power van .8%. Dit is gebaseerd op een eenrichtings-variantieanalyse.

Procedure

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van Qualtrics en Smartrix en is vooraf goedgekeurd door de ethische commissie faculteit GMW, met de ethische code PSY-2526-S-0072. Deelnemers kregen bij aanvang de onderzoeksinformatie en gaven toestemming voor deelname en gebruik van hun gegevens. Deelname was volledig vrijwillig, anoniem en op elk moment te beëindigen en de inhoud van het onderzoek werd toegelicht waar mogelijk.

De deelnemers ontvingen een document met uitleg over het onderzoek. Zij konden zich inschrijven via een digitale datumprikker en ontvingen uiterlijk anderhalve week later per mail

een bevestiging van hun deelname en het toegewezen tijdslot. Ons onderzoek bestond uit twee sessies van circa 30 minuten met een week ertussen.

Een uur voor de eerste sessie ontvingen deelnemers een persoonlijke Qualtrics-link. Zij beantwoordden vragen over hun achtergrondkenmerken en hun attitude ten opzichte van de onderzoeksstelling, waarna zij schriftelijke instructies ontvingen over de gespreksprocedure. Afhankelijk van de conditie werd vermeld of zij gedurende twee gesprekken constante of wisselende gesprekspartners zouden hebben. Hierop volgde direct een controlevraag of de instructies correct begrepen waren. Deelnemers die de controle-vraag fout beantwoordden, werden verzocht de instructietekst nogmaals te lezen en moesten het correcte antwoord geven om door te kunnen gaan. Vervolgens werden deelnemers automatisch doorgestuurd naar de Smartrix-omgeving, waarin zij in groepen van drie à vier personen een online discussie voerden van 15 minuten. De deelnemers kregen vanaf 13 minuten de optie om de groepsdiscussie te verlaten. De stelling verscheen bovenaan het scherm met de instructie *‘Bespreek de stelling.’* Het eerste gesprek ging over de stelling: *‘De loonkloof tussen mannen en vrouwen is het gevolg van persoonlijke keuzes, niet van discriminatie.’* Om anonimiteit te waarborgen, kregen deelnemers willekeurig een kleur toegewezen (rood, blauw, geel of groen). Deelnemers in de conditie met constante gesprekspartners kregen in het tweede gesprek dezelfde kleur toegewezen, om het gevoel dat de deelnemers echt in gesprek waren met dezelfde mensen te bevorderen. Na afloop vulden de deelnemers een vragenlijst in over hun gesprekservaringen en attitude ten opzichte van de stelling. Ook was er een manipulatiecheck waarbij nogmaals werd gevraagd of zij verwachtten met constante of wisselende gesprekspartners deel te nemen aan het onderzoek.

Een week later vond de tweede sessie plaats. Deelnemers gingen direct na het openen van de per e-mail verstuurd link met elkaar in gesprek over de stelling: *‘Er wordt tegenwoordig te*

veel nadruk gelegd op diversiteit in plaats van kwaliteit op de arbeidsmarkt.' Ze kregen opnieuw de instructie om de stelling te bespreken. Na afloop vulden de deelnemers een afsluitende vragenlijst in. Tot slot ontvingen zij een digitale debriefing met een toelichting van het onderzoeksdoel en contactinformatie voor eventuele vragen. Er is zorgvuldig omgegaan met de data en er is gelet op mogelijke belangenverstrengeling en gegevensbescherming. Zo hadden enkel de begeleidende onderzoekers (Weissenbacher & Koudenburg), die geen persoonlijke relatie met deelnemers hadden, toegang tot de ongeanonimiseerde data en gespreksdata.

Materialen

Hieronder worden de schalen beschreven die gebruikt zijn bij het meten van de constructen in ons onderzoek. Alle schalen zijn gemeten op een Likertschaal van (1) helemaal mee oneens tot (7) helemaal mee eens, tenzij anders is aangegeven.

Attitudemeting. De attitude is gemeten aan de hand van twee stellingen: *'De loonkloof tussen mannen en vrouwen is een gevolg van persoonlijke keuzes, niet van discriminatie'* en *'Er wordt tegenwoordig te veel nadruk gelegd op diversiteit in plaats van kwaliteit op de werkvloer.'* Deelnemers gaven hun mening op een op een Likertschaal van (1) helemaal mee oneens tot (5) helemaal mee eens. De attitude ten aanzien van deze stellingen werd zowel voor als na het gesprek gemeten, waardoor eventuele veranderingen in attitude konden worden vastgesteld.

Extremiteit van de groepsnorm. Deze variabele is gebaseerd op de attitudemeting. Per gespreksgroep is het gemiddelde van de attitudescores berekend. Om de extremiteit van de groepsnorm te bepalen, is de absolute waarde genomen van het groepsgemiddelde minus drie, omdat drie de neutrale middenwaarde van de schaal is. Hierdoor kregen alle groepsleden dezelfde score voor de variabele 'extremiteit van de groepsnorm'. De variabele had een goede spreiding ($M = 0.79$, $SD = 0.41$).

Groepsattitude/groepsnorm. Na afloop van de discussie werd deelnemers gevraagd in hoeverre zij dachten dat hun groep het eens was met de stelling. Deze inschatting werd gemeten met een Likertschaal van (1) helemaal mee oneens tot (5) helemaal mee eens.

Gedeelde cognitie. De Shared Cognition Scale van Koudenburg et al. (2013) bevatte de volgende drie items: *‘De groepsleden zaten op dezelfde golflengte’*, *‘De groepsleden begrepen elkaar,’* en *‘De groepsleden waren het met elkaar eens.’* Een hogere score duidt op een sterkere gedeelde perceptie binnen de discussiegroep en minder waargenomen polarisatie. De schaal toonde een goede interne consistentie op beide meetmomenten, namelijk Cronbachs $\alpha = .900$ voor tijdsmoment 1 en Cronbachs $\alpha = .896$ voor tijdsmoment 2. Om de totaalscore van een participant te berekenen werd het gemiddelde genomen van de drie items.

Groepsidentificatie. Groepsidentificatie is gemeten met de Single-Item Measure of Social Identification met de stelling: *‘Ik identificeer me met deze discussiegroep’*, en meet in hoeverre mensen zich verbonden voelen met en onderdeel voelen van hun discussiegroep (Postmes et al., 2013). Deze enkelvoudige maat wordt in eerder onderzoek als betrouwbaar beschouwd, omdat de formulering voor respondenten doorgaans duidelijk is en het onderliggende construct van identificatie robuust blijkt (Postmes., et al. 2013).

Demografische kenmerken. Om de sociaaldemografische kenmerken te meten waren er twee items meegenomen in de vragenlijst. Het eerste item was *‘Leeftijd’*, de antwoordopties voor dit item waren: (1) < 20, (2) 20-29, (3) 30-39, (4) 40-49, (5) 50-59, (6) 60-69 en (7) 70 >. Het tweede item was *‘Gender’* waarbij de deelnemers konden aangeven tot welke categorie ze behoren. De antwoordopties waren: (1) Man, (2) Vrouw, (3) Anders of (4) Zeg ik liever niet.

Sociaal conflict. Om het ervaren conflict van de CMC interacties te meten is een aangepaste en vertaalde versie van de Social Conflict Scale gebruikt (Abbey & Andrews, 1985;

Mackinnon et al., 2022). De schaal bevatte vijf items. Een voorbeeld van een item is: *‘Hoeveel heeft een ander tijdens het gesprek met je over iets geruzied?’* Een hogere score duidt op een sterker gevoel van conflict tijdens de CMC interactie. De schaal had goede interne consistentie met een Cronbachs α van .811.

Negatieve emoties. Deze schaal is gebaseerd op The PANAS Scales van Watson et al. (1988), waarvan drie emoties zijn uitgekozen. De deelnemers werd gevraagd in hoeverre ze de emoties, boosheid, frustratie en walging ervaarden in het gesprek. Hoe hoger er gescoord werd op deze schaal, hoe meer de participanten deze negatieve emoties ervaarden in het CMC gesprek. De schaal had een hoge betrouwbaarheid met een Cronbachs α van .901.

Sociale aanwezigheid. Deze schaal is gebaseerd op de Social Presence Scale van Gunawardena & Zittle (1997). Er zijn vier items uitgekozen, een voorbeeld van een item is: *‘De andere groepsleden voelden voor mij echt aanwezig’*. Een hogere score duidt op een hoger gevoel van sociale aanwezigheid. De schaal had een Cronbachs α van .86, deze interne consistentie van deze schaal was dus goed.

Affectieve polarisatie. Deze schaal mat met zeven items de negatieve gevoelens en evaluaties richting de andere groep meten en bevatte één reverse-item. De items zijn gebaseerd op een eerder gevalideerde schaal (Campos & Federico, 2025). Een voorbeeld van een item is: *‘Mijn mening over (gender)gelijkheid is verbonden met mijn morele kernovertuigingen’*. Er waren binnen deze schaal drie subschalen: moralisatie, othering en aversie. De interne consistentie van de schaal was goed, de Cronbach’s α voor deze zeven items is .772.

Aandacht. De mate van aandacht die de deelnemers ervaarden werd gemeten aan de hand van een samengestelde schaal van vijf items, afkomstig uit twee bestaande schalen. Drie items zijn afkomstig uit de Feeling Heard-schaal (Roos et al., 2022), die oorspronkelijk acht

items bevat over het gevoel gehoord en gerespecteerd te worden. De gebruikte items waren: *‘Ik voelde me gehoord door de andere mensen’*, *‘Ik kon zeggen wat ik echt wilde zeggen’* en *‘De andere mensen luisterden naar wat ik zei’*. De schaal is gevalideerd in twee talen (Nederlands en Amerikaans) en heeft een hoge constructvaliditeit (Roos et al., 2023). De schaal heeft een goede interne consistentie met een Cronbach’s α van .827. De overige twee items zijn afkomstig uit de Shared Cognition Scale van Koudenburg et al. (2013). De gebruikte items waren: *‘De groepsleden zaten op dezelfde golflengte’* en *‘De groepsleden begrepen elkaar’*. De schaal toonde een goede interne consistentie op beide meetmomenten, namelijk Cronbachs $\alpha = .900$ voor tijdsmoment 1 en Cronbachs $\alpha = .896$ voor tijdsmoment 2. De totaalscore van de samengestelde schaal werd berekend als het gemiddelde van de vijf items, met een goede interne consistentie van Cronbach’s $\alpha = .810$.

Minderheidsstatus. De minderheidsstatus is gemeten met de Perceived Minority Status Scale (PMSS) met de stelling: *‘De meeste mensen in deze groep hadden dezelfde mening als ik’*. Deze schaal vertoont een convergente validiteit en een hoge betrouwbaarheid (Smedley, Myers & Harrell, 1993). Deelnemers worden als minderheid beschouwd wanneer zij voor optie 1, 2 of 3 kozen op de Likertschaal.

Resultaten

Analyseplan

Om te controleren of er verschillen waren tussen constante of wisselende gesprekspartners bij T1 vooroordelen werd een independent-samples t-test uitgevoerd. Vervolgens werd door middel van een lineaire regressieanalyse onderzocht of constante versus wisselende gesprekspartners de mate van T2 vooroordelen voorspelt (hypothese 1), waarin de variabele T1 vooroordelen als covariaat werd meegenomen. Daarnaast werd de interactie tussen constante versus wisselende gesprekspartners en moralisatie toegevoegd om te onderzoeken of moralisatie het effect van conditie op vooroordelen beïnvloedt (hypothese 2).

Descriptieve Analyses

In Tabel 1 zijn de gemiddelden en standaarddeviaties te zien van de drie hoofdvariabelen gesplitst tussen constante en wisselende gesprekspartners. De conditie met constante gesprekspartners heeft in zowel de eerste als de tweede gespreksronde minder deelnemers. De gemiddelden tussen de constante en wisselende gesprekspartners waren op alle drie de variabelen vergelijkbaar. Er is geen significante afname van vooroordelen gevonden tussen het eerste en het tweede gesprek. In de boxplots van moralisatie en vooroordelen na het eerste gesprek werd in conditie 2 telkens één milde outlier zichtbaar (zie Bijlage 1, Figuur 1). Omdat deze geen substantieel effect hadden op de analyses, zijn de outliers behouden.

Tabel 1

Gemiddelden en Standaarddeviaties per Conditie

	Constante gesprekspartners	Wisselende gesprekspartners
	n = 59	n = 68
Moralisatie, M (SD)	4.98 (1.27)	5.05 (1.08)
T1Vooroordeel, M (SD)	3.43 (1.07)	3.40 (1.02)
	n = 50	n = 46
T2Vooroordeel, M (SD)	3.37 (1.07)	3.42 (1.09)

De correlaties, zie Tabel 2, tussen T1 vooroordelen en T2 vooroordelen zijn zoals verwacht hoog, deelnemers die op het eerste moment meer vooroordelen rapporteerden deden dit ook op het tweede moment. Ook werd er een positieve significante correlatie gevonden tussen T1 vooroordelen en moralisatie, hogere T1 vooroordelen hangen samen met een sterkere moralisatie van het onderwerp. Er werd geen duidelijke relatie gevonden tussen T2 vooroordelen en moralisatie.

Tabel 2

Correlaties

	Moralisatie	T1Vooroordeel	T2Vooroordeel
Moralisatie	1.00	-	-
T1Vooroordeel	0.35*	1.00	-
T2Vooroordeel	0.15	0.64*	1.00

Manipulatiecheck

Dertien deelnemers vulden de manipulatiecheck niet correct in. Daarom zijn de analyses nogmaals uitgevoerd na het verwijderen van deze deelnemers. Omdat de resultaten vrijwel gelijk waren is ervoor gekozen om deze deelnemers in de dataset te behouden.

Assumptie Checks

Om te controleren of lineaire regressieanalyse een bruikbaar model is in dit onderzoek, zijn de assumpties van normaliteit, lineariteit, multicollineariteit en homoscedasticiteit getoetst. De assumpties blijken niet geschonden (zie Bijlage 1, Figuur 2). Echter is aan de aanname van onafhankelijke observaties niet volledig voldaan, omdat deelnemers met elkaar in gesprek gingen. Hoewel dit enige afhankelijkheid binnen groepen kan creëren zijn de analyses op individueel niveau uitgevoerd, aangezien multilevelanalyses niet passend waren binnen de bachelorthesis. Het verwachte effect van deze schending is gering. Aangezien de gespreksgroepen klein en tijdelijk zijn, wordt verwacht dat de tussen-groepsvariantie beperkt is en daarnaast betreffen de resultaten individuele attitudes. Dit is in lijn met eerder onderzoek naar online interacties in kleine, tijdelijke groepen waarin vergelijkbare uitkomsten op individueel niveau werden geanalyseerd (Postmes et al., 1998; Walther, 1994).

Hypothese Toetsing

Er werd onderzocht of herhaaldelijk in gesprek gaan met constante gesprekspartners leidt tot een afname van vooroordelen over mensen met een andere mening, ten opzichte van in gesprek gaan met wisselende gesprekspartners (hypothese 1). Om te controleren of er tussen de groep met wisselende versus constante gesprekspartners verschillen waren in T1 vooroordelen, werd een voorafgaand aan de regressieanalyse onafhankelijke t-test uitgevoerd. Er werd geen significant verschil tussen de groepen gevonden ($t(120,65) = 0,15$, $p = .88$, Cohen's $d = 0,03$).

Vervolgens werd een lineaire regressieanalyse uitgevoerd om te toetsen of het tweede gesprek een effect had op de mate van vooroordelen. De hypothese werd niet ondersteund, constante of wisselende gesprekspartners bleek geen significante voorspeller de verandering in vooroordelen (zie Tabel 3). Moraliserie blijkt evenmin een voorspeller van T2 vooroordelen.

Tabel 3

Lineaire Regressie - Coëfficiënten

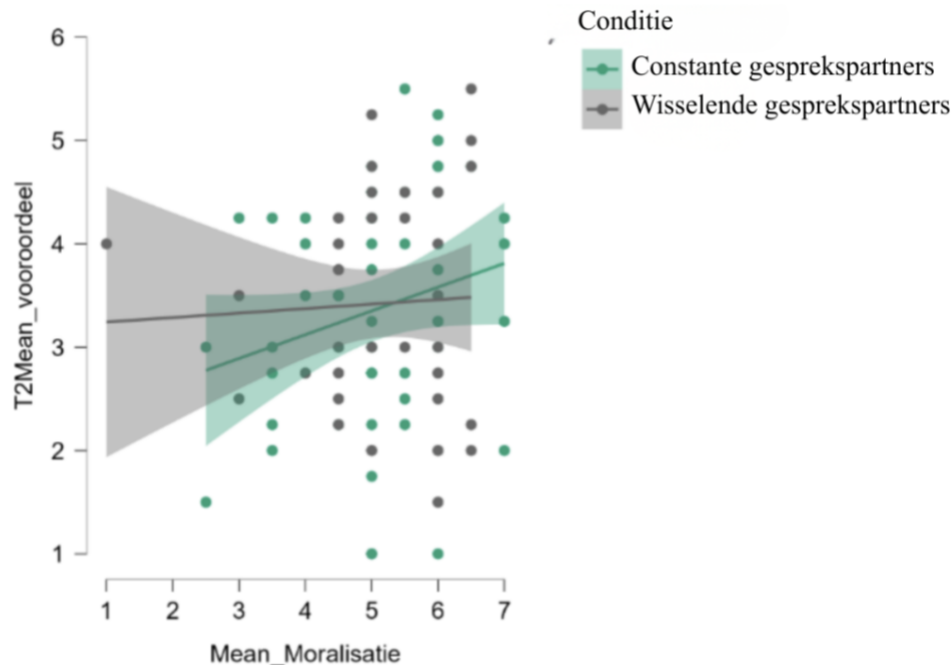
	Unstandardized	Standard Error	Standardized	t	p
T1Vooroordeel	0.661	0.086	0.642	7.694	<.001
Moralisatie	0.013	0.108	0.013	0.116	0.908
Conditie (wisselende gesprekspartners)	0.349	0.817		0.427	0.670
Interactie: Moralisatie * Conditie (wisselende gesprekspartners)	-0.052	0.156		-0.332	0.741

Het werd verwacht dat de relatie tussen herhaaldelijk online contact en vooroordelen zou worden gemodereerd door de mate waarin het individu het onderwerp gemoraliseerd heeft, waarbij het effect van afname van vooroordelen sterker zou zijn bij minder gemoraliseerde onderwerpen dan bij sterk gemoraliseerde onderwerpen (hypothese 2).

In Tabel 3 is te zien dat de interactie tussen moralisatie en conditie niet significant is. Er is geen ondersteuning gevonden voor de verwachting dat moralisatie het effect van constante versus wisselende gesprekspartners op T2 vooroordelen modereert. Om het interactie-effect te visualiseren werd een interactiegrafiek opgesteld (zie Figuur 1). De figuur toont dat het verloop van T2 vooroordelen over moralisatie grotendeels overlapt tussen beide condities. Dit duidt op een afwezig interactie-effect.

Figuur 1

Interactie Effect: Moralisatie-T2 Vooroordeel

Exploratieve Analyse

Omdat we geen ondersteuning vonden voor de invloed van constante versus wisselende gesprekspartners of moralisatie op T2 vooroordelen, is aanvullend een exploratieve analyse uitgevoerd om te onderzoeken of andere gemeten variabelen mogelijk wel samenhangen met de afhankelijke variabele. Hieruit kwam naar voren dat T2 vooroordelen wel verband houden met een ander item uit de affectieve polarisatie schaal namelijk: “Ik identificeer me met mensen die dezelfde mening hebben als ik over dit onderwerp.” Dit item is niet meegenomen in het vaststellen van het gemiddelde vooroordeel.

De exploratieve analyse laat zien dat de identificatie met de meninggroep significant samenhangt met T2 vooroordelen ($B = 0,25, p = .003$), waarbij hoge identificatie met de meninggroep voorspellend is voor sterke vooroordelen over mensen met een andere mening. Er was echter geen significant verschil in identificatie met de meninggroep tussen de condities ($B = -0,052, p = .838$), waardoor er geen effect van gespreksconditie op identificatie met de meninggroep geconcludeerd kan worden.

Discussie

Interpretatie van Bevindingen

De hypothese dat interactie met constante gesprekspartners, vergeleken met wisselende gesprekspartners, zou leiden tot een sterkere afname van vooroordelen over mensen met een andere mening, werd in dit onderzoek niet ondersteund. Ook werd er geen ondersteuning gevonden voor de verwachting dat een gespreksonderwerp dat de deelnemer sterk gemoraliseerd heeft, leidt tot vermindering van het effect op vooroordelen. Moralisatie bleek namelijk geen modererende rol te spelen in de relatie tussen CMC en vooroordelen. Uit een exploratieve analyse bleek dat vooroordelen wel samenhangen met de identificatie van een individu met mensen met dezelfde mening, waarbij een hogere identificatie met de meninggroep samenhangt met meer vooroordelen over mensen met een andere mening. Deze bevinding laat zien dat er op basis van de stelling over het controversiële onderwerp daadwerkelijk groepen ontstaan, wat het onderzoek naar vooroordelen tegenover leden van de andere meninggroep realistisch en relevant maakt.

Op basis van eerder beschreven literatuur werd verwacht dat herhaaldelijk CMC met constante gesprekspartners zou leiden tot afname van vooroordelen over mensen met een andere mening. Zo wordt men na verloop van tijd beter in het interpreteren van subtiele sociale signalen in CMC (Roos et al., 2020), is er ruimte voor het ontstaan van een gedeelde groepsidentiteit (Postmes et al., 1998), krijgt men meer tijd om op de groepsgenoten af te stemmen en leidt *anticipated future interaction* tot het openstellen voor het perspectief van de ander (Walther, 1994). Ook gaat CMC met de tijd meer lijken op FTF-contact, en is FTF-contact bewezen effectief in het van verminderen van vooroordelen over mensen met een andere mening.

In dit onderzoek werd geen significante afname van vooroordelen gevonden, ondanks herhaaldelijk contact met constante gesprekspartners. Een mogelijke verklaring hiervoor ligt in de samenstelling van groepen. In de vragenlijst na het eerste gesprek gaf een groot deel van de deelnemers ($n = 72$ van $N = 140$) aan dat hun groepsleden niet verdeeld waren over de stelling. Wanneer men interacteert in groepen met gelijkgestemden kan dit een effect van versterking van vooroordelen hebben en zo werkt het ontwikkelen van een gedeelde groepsidentiteit averechts (Postmes et al., 1998). Het gezamenlijk bespreken van negatieve opvattingen kan de individuele vooroordelen valideren en een gevoel van sociale consensus creëren (Smith & Postmes, 2010), waardoor vooroordelen worden vormgegeven en versterkt in de interactie met gelijkgestemden (Haslam et al., 1998). Doordat een groot deel van de groepen homogeen was, kwamen deelnemers in deze studie relatief weinig in aanraking met andersdenkenden, terwijl dit volgens eerder onderzoek belangrijk is voor het verminderen van vooroordelen (Da Costa et al., 2024). Dit heeft mogelijk bijgedragen aan het uitblijven van een afname van vooroordelen na herhaaldelijk contact. Tegelijkertijd waren er ook deelnemers die wél blootgesteld werden aan andersdenkenden, waardoor effecten mogelijk per groep of individu verschillen.

Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn om expliciet te sturen op de samenstelling van groepen. Door vooraf vast te stellen dat deelnemers in gesprek gaan met mensen die verschillende standpunten innemen, kan worden gegarandeerd dat er blootstelling aan de outgroup plaatsvindt. Op die manier kan onderzocht worden of herhaald contact, in dergelijke gemengde groepen, leidt tot een afname van vooroordelen.

Daarnaast blijkt uit onderzoek dat de invloed van online contact afhangt van de kwaliteit van het gesprek (Imperato et al., 2021). Zo blijkt dat oppervlakkige en korte interacties minder impact hebben. Niet elk contactmoment draagt dus bij aan vermindering van vooroordelen. De

ideale situatie van contact, voor het afnemen van vooroordelen is, een situatie waar men samen moet werken (Imperato et al., 2021). Dat er in de vorm van dit onderzoek geen gezamenlijk doel of samenwerking was en de interacties kort en daardoor wellicht oppervlakkig waren, zou een verklaring kunnen zijn voor het niet gevonden effect.

Implicaties voor Theorie

Hoewel veel theoretische modellen van online communicatie voorspellen dat contact automatisch kan leiden tot vermindering van vooroordelen, suggereren de bevindingen van dit onderzoek dat deze effecten mogelijk worden overschat. De resultaten wijzen erop dat het verminderen van vooroordelen door middel van CMC afhankelijk is van een aantal mogelijke randvoorwaarden.

Zo bleek in dit onderzoek dat de vooroordelen over mensen met een andere mening niet significant afnemen bij een situatie waarin contact kort is. Dit suggereert dat beperkt contact onvoldoende is om verandering in vooroordelen teweeg te brengen. Dit is in lijn met eerder onderzoek (Imperato et al., 2021). Toekomstig onderzoek zou daarom expliciet kunnen onderzoeken hoe de duur en herhaling van contactmomenten van online interacties samenhangen met veranderingen in vooroordelen.

Imperato et al. (2021) stellen dat de afname van vooroordelen het meest waarschijnlijk is in situaties waarin deelnemers moeten samenwerken aan gezamenlijke doelen. In het huidige onderzoek ontbraken expliciete samenwerkingscomponenten. Toekomstig onderzoek zou zich ook kunnen richten op deze samenwerking en gezamenlijke doelen en de invloed op het effect op vooroordelen.

Daarnaast lijkt een oppervlakkige online interactie weinig effect te hebben. Dit wordt bevestigd in onderzoek van Imperato et al. (2021) waarin aangetoond wordt dat het effect van

CMC sterk afhangt van de kwaliteit van het gesprek. Interactie met enkel gelijkgestemden heeft mogelijk zelfs een averechts effect (Smith & Postmes, 2010; Haslam et al., 1998) en zou vooroordelen over de outgroup kunnen versterken. Het is belangrijk om theorieën te verfijnen door rekening te houden met deze randvoorwaarden. Daarmee draagt dit onderzoek bij aan een genuanceerder begrip van de mechanismen achter verandering van vooroordelen in CMC.

Implicaties voor Praktijk

De hierboven beschreven theoretische inzichten hebben directe implicaties voor de praktijk. Voor organisaties, beleidsmakers en platformen die online communicatie inzetten om vooroordelen over mensen met een andere mening tegen te gaan, betekent dit dat het organiseren van online contact alleen onvoldoende is. In plaats daarvan is aandacht nodig voor de vormgeving van de online interacties. Zo kan het samenstellen van groepen een belangrijke rol spelen. Het kan nuttig zijn om personen met verschillende standpunten met elkaar te combineren, zodat men in aanraking komt met verschillende perspectieven. Dit zou, in lijn met theoretische verwachtingen, kunnen bijdragen aan verminderen van vooroordelen, hoewel vervolgonderzoek het daadwerkelijke effect nog moet uitwijzen.

Daarnaast is het van belang om de gesprekken zo vorm te geven dat er ruimte is voor diepgang, bijvoorbeeld door deelnemers te laten samenwerken aan gezamenlijke doelen (Imperato et al., 2021). Door de vormgeving van online contact op deze manier te optimaliseren, kunnen organisaties en platformen voorkomen dat oppervlakkige interacties het beoogde effect van het verminderen van vooroordelen, over mensen met een andere mening, ondermijnen.

Beperkingen en Kwaliteiten van het Onderzoek

De steekproef bestond uit personen uit de sociale omgeving van de onderzoekers. Hier is voor gekozen omdat er zo gemakkelijk en goedkoop een vrij grote steekproef uitgevoerd kon

worden. Dit heeft voordelen omdat de deelnemers, vanwege sociale betrokkenheid, gemotiveerd waren om actief aan het onderzoek deel te nemen en op twee verschillende tijdstippen aanwezig te zijn. Toch heeft het ook nadelen, namelijk dat het de generaliseerbaarheid van de bevindingen beperkt. Toekomstige studies zouden een bredere en meer diverse steekproef kunnen gebruiken om meer representatieve conclusies te trekken. Het tweede nadeel dat persoonlijk betrokken deelnemers met zich meebrengt is dat sommige deelnemers het gevoel hadden dat de onderzoekers, die zij persoonlijk kenden, met hen meekeken. Dit kan ertoe hebben geleid dat het proces van *anticipated future interaction* beïnvloed werd; hoewel deelnemers met wisselende gesprekspartners de partners niet nogmaals ontmoeten, treffen zij wel de onderzoekers nogmaals. Dit kan effect hebben en de verschillen tussen wisselende en constante gesprekspartners verkleind hebben. Daarnaast is het mogelijk dat deelnemers zich om deze reden minder vrij voelden in hun antwoorden of gedrag en zich daardoor genuanceerder opstelden. Dit kan hebben bijgedragen aan het uitblijven van duidelijke effecten. Deze interpretatie wordt ondersteund door het feit dat gesprekken in dit onderzoek over het algemeen beheerst verliepen en er geen escalaties plaatsvonden.

Een tweede beperking van dit onderzoek is dat de vragen over vooroordelen aan het einde van een lange vragenlijst werden gepresenteerd. De lange vragenlijst was het gevolg van de samenwerking met een groot onderzoeksteam, waardoor meerdere variabelen in één vragenlijst moesten worden opgenomen. Deze opzet was noodzakelijk om veel informatie te verzamelen maar kan er ook toe geleid hebben dat men vermoeid raakte aan het einde van de vragenlijst. Hierin kan verminderde aandacht of motivatie de nauwkeurigheid van de antwoorden hebben beïnvloed, en hiermee de betrouwbaarheid van de metingen hebben verlaagd. In toekomstig onderzoek kan er gefocust worden op kortere vragenlijsten.

Ten slotte was de manipulatie relatief zwak aangezien deelnemers naderhand niet altijd konden aangeven in welke conditie ze zaten. Ook bestond het online contact uit twee momenten van 15 minuten wat relatief kort is. Hier is voor gekozen omdat de studie binnen beperkte tijd en middelen moest worden uitgevoerd. Eerder onderzoek laat zien dat de duur van de interactie in CMC een belangrijke rol speelt bij het ontwikkelen van relaties en het afstemmen op elkaar (Walther, 1994; Imperato et al., 2021). De relatief korte interactieduur kan ertoe hebben geleid dat deelnemers onvoldoende intensieve of betekenisvolle interacties hadden om verandering in vooroordelen over mensen met een andere mening te ontwikkelen. Vervolgonderzoek zou daarom kunnen investeren in langere of vaker herhaalde contactmomenten.

Een belangrijke kwaliteit van dit onderzoek is het longitudinale ontwerp. Hierdoor kunnen vooroordelen op een unieke manier over tijd worden bestudeerd. Daarnaast zijn deelnemers niet gevraagd antwoorden te geven op hypothetische situaties, maar voerden zij echte gesprekken met andere deelnemers. Door deze directe interacties ontstaan echte emoties, ervaringen en realistisch gedrag. Dit creëert een realistische onderzoekssituatie die sterk aansluit bij hoe online contact in het dagelijks leven plaats vindt, waardoor de resultaten beter generaliseerbaar zijn naar de praktijk. Dit staat in contrast met onderzoek naar bijvoorbeeld *imagined intergroup contact*, waarbij deelnemers zich een interactie met een lid van een andere sociale groep inbeelden. Binnen deze onderzoeken worden vaak wel effecten gevonden op vooroordelen. Zo toont een meta-analyse van meer dan zeventig studies aan dat het inbeelden van interactie met de outgroup leidt tot een afname van vooroordelen (Miles & Crisp, 2013). Dergelijke benaderingen maken gebruik van ‘lean’ paradigma’s, waarin de context, sociale dynamiek en mogelijke spanningen worden gecontroleerd of vereenvoudigd. In echte interacties is er meer variabiliteit en zijn reacties minder voorspelbaar. Dit suggereert dat de effecten die in

imagined intergroup contact studies gevonden worden, in de praktijk moeilijk tot stand komen.

Het is daarom mogelijk dat het uitblijven van een significant effect in het huidige onderzoek een realistischer beeld geeft van de effecten van intergroepscontact in alledaags online contact.

Conclusie

In dit onderzoek zijn geen significante effecten gevonden van constante versus wisselende online gesprekspartners op vooroordelen, noch een moderatie door moralisatie. De resultaten kunnen erop wijzen dat de effectiviteit van CMC in het verminderen van vooroordelen mogelijk afhankelijk is van specifieke randvoorwaarden, zoals de samenstelling van de interactiegroep, de duur van het contact, de diepgang van de gesprekken en de aanwezigheid van samenwerking. Voor organisaties, beleidsmakers en platformen betekent dit dat online contact zorgvuldig vormgegeven zou moeten worden om de kans op vermindering van vooroordelen, over mensen met een andere mening, te vergroten. Kortom, CMC biedt potentieel om vooroordelen te verminderen, maar er is meer onderzoek nodig om vast te stellen onder welke omstandigheden dit effect daadwerkelijk optreedt.

Referenties

- Abbey, A., & Andrews, F. M. (1985). Modeling the psychological determinants of life quality. *Social Indicators Research*, 16(1), 1–34. <https://doi.org/10.1007/bf00317657>
- Campos, N., & Federico, C. (2025). A New Measure of Affective Polarization. *American Political Science Review*, 1–19. <https://doi.org/10.1017/s0003055425000255>
- Da Costa, L. P., Bierwiazzonek, K., & Bianchi, M. (2024). Does digital intergroup contact reduce prejudice? A Meta-Analysis. *Cyberpsychology Behavior And Social Networking*, 27(7), 440–451. <https://doi.org/10.1089/cyber.2023.0591>
- D’Amore, C., Van Zomeren, M., & Koudenburg, N. (2021). Attitude Moralization Within Polarized Contexts: An Emotional Value-Protective Response to Dyadic Harm Cues. *Personality And Social Psychology Bulletin*, 48(11), 1566–1579. <https://doi.org/10.1177/01461672211047375>
- Gunawardena, C. N., & Zittle, F. J. (1997). Social presence as a predictor of satisfaction within a computer-mediated conferencing environment. *American Journal Of Distance Education*, 11(3), 8–26. <https://doi.org/10.1080/08923649709526970>
- Haslam, S. A., Turner, J. C., Oakes, P. J., Reynolds, K. J., Eggins, R. A., Nolan, M., & Tweedie, J. (1998). When do stereotypes become really consensual? Investigating the group-based dynamics of the consensualization process. *European Journal Of Social Psychology*, 28(5), 755–776. [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1099-0992\(199809/10\)28:5](https://doi.org/10.1002/(sici)1099-0992(199809/10)28:5)
- Imperato, C., Schneider, B. H., Caricati, L., Amichai-Hamburger, Y., & Mancini, T. (2021). Allport meets internet: A meta-analytical investigation of online intergroup contact and prejudice reduction. *International Journal Of Intercultural Relations*, 81, 131–141. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2021.01.006>
- Koudenburg, N., Postmes, T., & Gordijn, E. H. (2013). Conversational flow promotes solidarity. *PLoS ONE*, 8(11), e78363. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0078363>

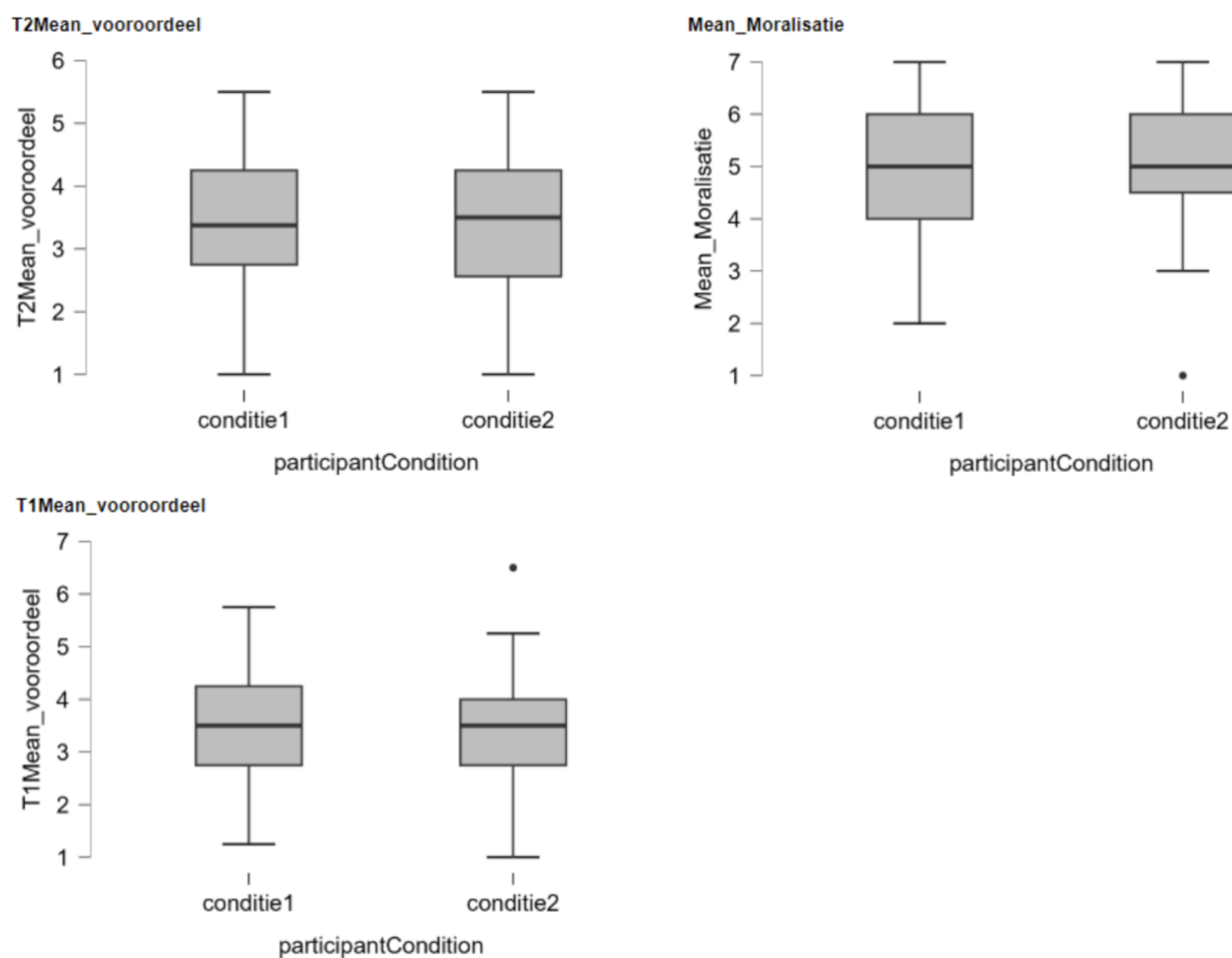
- Mackinnon, S. P., Tougas, M. E., Kehayes, I. L., & Stewart, S. H. (2022). Friendship Conflict, Drinking to Cope, and Alcohol-Related Problems: A Longitudinal Actor-Partner Interdependence Model. *Emerging Adulthood, 10*(3), 595–608. <https://doi.org/10.1177/21676968211060945>
- Miles, E., & Crisp, R. J. (2013). A meta-analytic test of the imagined contact hypothesis. *Group Processes & Intergroup Relations, 17*(1), 3–26. <https://doi.org/10.1177/1368430213510573>
- Monik, A., & Parzuchowski, M. (2024). How Do Opinions Power the Group Up? A Critical Review of Social Identity Concepts in Opinion-Based Groups. *Identity, 25*(4), 511–533. <https://doi.org/10.1080/15283488.2024.2389432>
- Morselli, D., Durrheim, K., Beramendi, M., Sepahpour-Fard, M., Quayle, M., & Schuld, M. (2025). Alignment and Differentiation: How Language and Network Proximity Drive Opinion-Based Group Formation Online. *European Journal Of Social Psychology. https://doi.org/10.1002/ejsp.70038*
- Paolini, S., Gibbs, M., Sales, B., Anderson, D., & McIntyre, K. (2024). Negativity bias in intergroup contact: Meta-analytical evidence that bad is stronger than good, especially when people have the opportunity and motivation to opt out of contact. *Psychological Bulletin, 150*(8), 921–964. <https://doi.org/10.1037/bul0000439>
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal Of Personality And Social Psychology, 90*(5), 751–783. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.5.751>
- Postmes, T., Haslam, S. A., & Jans, L. (2012). A single-item measure of social identification: Reliability, validity, and utility. *British Journal Of Social Psychology, 52*(4), 597–617. <https://doi.org/10.1111/bjso.12006>
- Postmes, T., Spears, R., & Lea, M. (1998). Breaching or Building Social Boundaries? *Communication Research, 25*(6), 689–715. <https://doi.org/10.1177/009365098025006006>

- Roos, C. (2022). *Everyday diplomacy*. <https://doi.org/10.33612/diss.230455324>
- Roos, C. A., Koudenburg, N., & Postmes, T. (2020). Online Social Regulation: When Everyday Diplomatic Skills for Harmonious Disagreement Break Down. *Journal Of Computer-Mediated Communication*, 25(6), 382–401. <https://doi.org/10.1093/jcmc/zmaa011>
- Roos, C. A., Postmes, T., & Koudenburg, N. (2023). Feeling heard: Operationalizing a key concept for social relations. *PLoS ONE*, 18(11), e0292865. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0292865>
- Smedley, B. D., Myers, H. F., & Harrell, S. P. (1993). Minority-Status Stresses and the College Adjustment of Ethnic Minority Freshmen. *The Journal Of Higher Education*, 64(4), 434. <https://doi.org/10.2307/2960051>
- Smith, L. G. E., & Postmes, T. (2010). The power of talk: Developing discriminatory group norms through discussion. *British Journal Of Social Psychology*, 50(2), 193–215. <https://doi.org/10.1348/014466610x504805>
- Walther, J. B. (1994). Anticipated Ongoing Interaction Versus Channel Effects on Relational Communication in Computer-Mediated Interaction. *Human Communication Research*, 20(4), 473–501. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1994.tb00332.x>
- Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 54(6), 1063–1070. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.6.1063>
- Xie, Z., Li, S., & Li, W. (2025). Do discussions in human-computer communities trigger group polarization? Insights from the media evocation paradigm. *Computers in Human Behavior*, 165, 108561. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2025.108561>

Bijlage 1

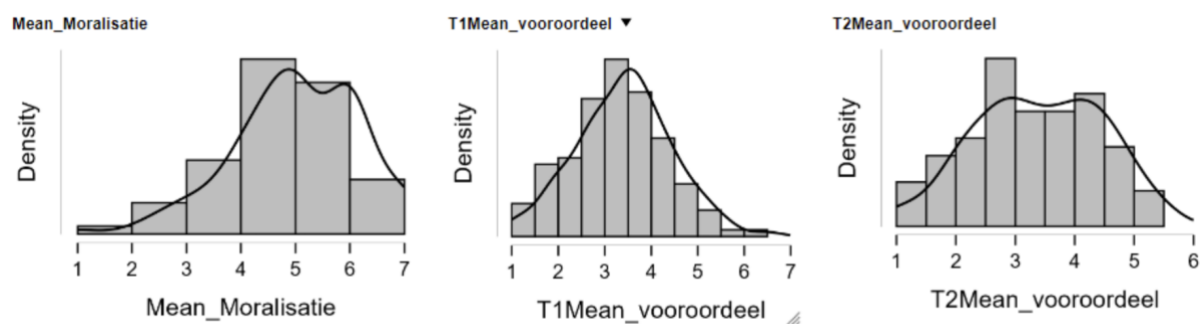
Figuur 1

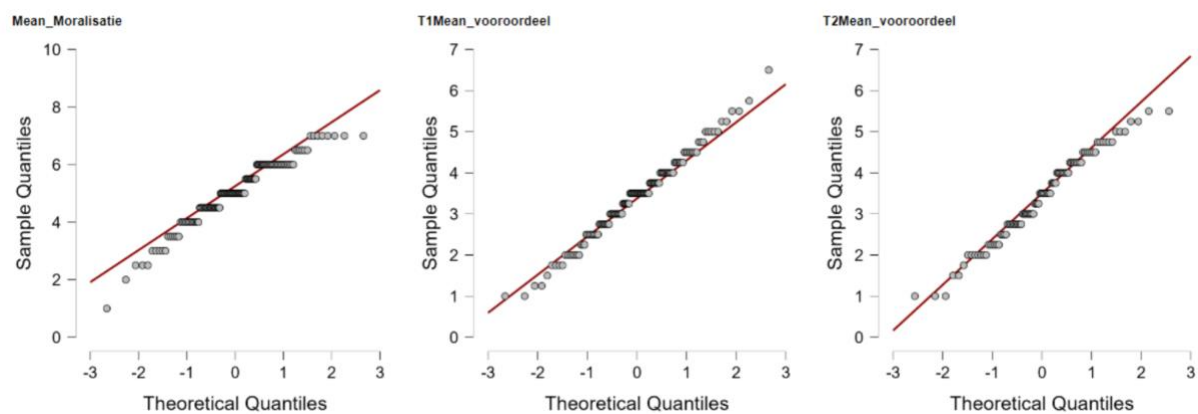
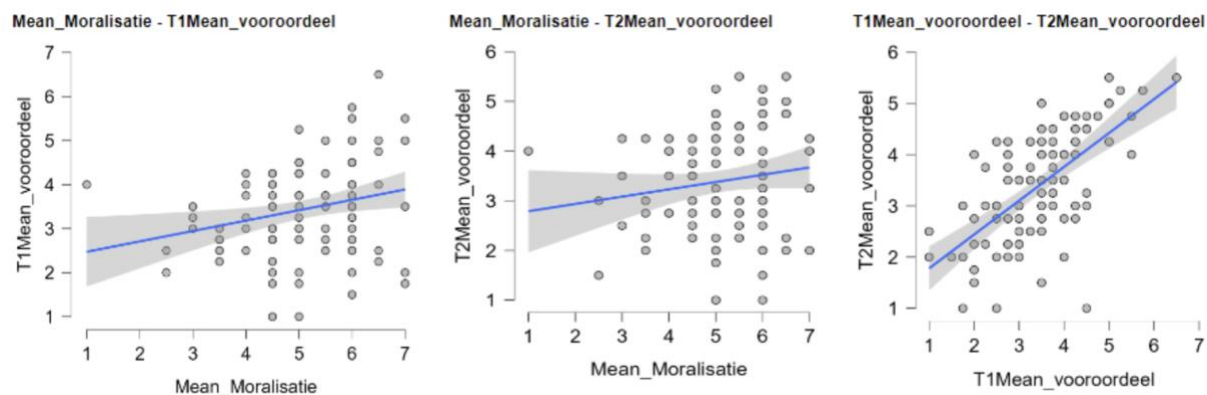
Boxplots Hoofdvariabelen

Figuur 2a

Assumptie Check: Histogram

Figuur 2b*Assumptie Check: Residual Plot***Figuur 2c***Assumptie Check: Scatterplot***Figuur 2d***Assumptie Check: Coëfficiënten*

Model		Unstandardized	Standard Error	Standardized	t	p	95% CI		Collinearity Statistics	
							Lower	Upper	Tolerance	VIF
M ₀	(Intercept)	3.393	0.110		30.866	< .001	3.175	3.611		
M ₁	(Intercept)	1.159	0.443		2.620	0.010	0.281	2.038		
	T1Mean_vooroordeel	0.663	0.085	0.644	7.839	< .001	0.495	0.831	0.936	1.068
	Mean_Moralisatie	-0.010	0.079	-0.010	-0.121	0.904	-0.167	0.147	0.936	1.068

Bijlage 2

Samenvatting AI-gebruik

- Gebruikte AI-systeem: ChatGPT (<https://chatgpt.com>)
- Vermelding 3 voorbeeld prompts:
 1. Ik begin aan het schrijven van mijn discussie. Welke tussenkopjes zijn handig om te hanteren?
 2. Hoe zorg ik ervoor dat ik mijn bevindingen goed rapporteer wanneer er eigenlijk geen significant resultaat is gevonden? Ik wil mijn onderzoek niet te niet doen. Kan je een paar neutrale voorbeeldzinnen geven die ik kan gebruiken in mijn rapportage?
 3. Hoe leg ik uit waarom ik een exploratieve analyse heb gedaan, en dat dit dus geen onderdeel is van eerder opgestelde hypotheses?
- De prompts hebben voor mij bijgedragen om, in de tekst, structuur aan te brengen en houdt me scherp in het analytisch schrijven. Zo kan ik mezelf blijven controleren in het neutraal blijven en academisch schrijven. Ook gaf bijvoorbeeld prompt 2, een startpunt waardoor mijn gedachten op gang kwamen en ik makkelijker kon beginnen met schrijven.
- Na het gebruiken van ChatGPT voor deze dingen heb ik zelf altijd aanpassingen gemaakt. Ik heb sommige woorden vervangen voor woorden die ik zelf ook zou gebruiken en vaak zinnen ingekort of opgesplitst. Daarnaast heb ik ChatGPT vaak gevraagd om inspiratie en geen letterlijke teksten laten schrijven. Zoals bij prompt 1 nam ik deze kopjes als inspiratie om uiteindelijk eigen titels te verzinnen.